

УДК 7.071.1(477)«19»

ТВІР МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗМІСТ, ВИКОНАННЯ

МИХАЙЛОВА Рада¹, ПЕТРУК Роман²

¹Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

²Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і
дизайну імені Михайла Бойчука, Київ, Україна
radami1818@gmail.com

Представлено результати дослідження монументального живопису як виду урбаністичного мистецтва, його сучасне призначення та художній зміст. Мета роботи – з'ясувати основні параметри монументального твору, відстежити особливості його виконання як окремої ділянки творчості. З'ясовано особливості методики роботи та етапи виконання монументального твору, його роль в екстер'єрі та інтер'єрі. Виявлено витоки міського монументального мистецтва як частини національного, соціального та політичного руху Мексики (художній напрям Чикано), що поширився у світі. Наголошено на його духовно-патріотичному спрямуванні. Доведено, що в сучасних умовах монументальне мистецтво поділяється на класичні (традиційні) та некласичні (стрітарт) форми.

Ключові слова: урбаністичне мистецтво, монументальний твір, мурал, архітектурне середовище, методика роботи.

ВСТУП

Твори монументального живопису є узвичаєним явищем сучасного міського середовища. Розташовані на стінах культових, громадських, житлових споруд, вони відіграють важливу роль у створенні образу міста. Маючи досить значну історію, сучасний твір монументального живопису переживає своєрідне відновлення, а разом з тим, і переосмислення, що актуалізує його вивчення як сучасного явища.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Зважаючи на значний інтерес до творів монументального живопису як актуальної форми урбаністичного мистецтва, а також значної уваги до створення образів як професійними мистцями, так і аматорами, виникає потреба виявлення основних параметрів означеного виду мистецтва, зокрема, його призначення, зміст, методику виконання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Один з найдавніших видів образотворчого мистецтва, монументальний живопис, відомий з палеоліту. Поширений в

Стародавньому світі – Єгипті, Месопотамії, Греції, Римі, він залишався провідним у мистецтві середньовічних імперій – Візантії та держав Сходу, а також Європи, де в добу Ренесансу фрески створювали великі італійці – Джотто ді Бондоне, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонаротті, Леонардо да Вінчі, Паоло Веронезе, Якопо Тінторетто. Грандіозні ансамблі з творами монументального живопису дійшли до нашого часу з епохи Бароко, Рококо, Класицизму, Модерну. Наприкінці ХХ ст., в умовах демократизації суспільного та культурного життя, з'явилися нові форми стінопису – графіті та мурали, які стали частиною явища стрітарту.

В Україні, де монументальний живопис відомий з первісних культур Північного Причорномор'я та періоду Київської Русі, а в добу Бароко набув якостей національного мистецтва, наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. отримав розвиток у регіональних школах. За часів радянської влади (1918), після затвердження загальнодержавної програми монументальної пропаганди, монументальний живопис України відбувся у творах нового типу. Їх авторами були М. Бойчук та художники його майстерні, а також Л. Крамаренко, В. Кричевський, А. Петрицький. У 1960–80-і рр. в українських мистецьких закладах освіти з'явилася спеціалізація художника-монументаліста. Визнаними професіоналами галузі стали А. Гайдамака, І.-В. Задорожний, Е. Котков, В. Ламах, І. Литовченко, В. Мельніченко, В. Пасівенко, В. Прядка, А. Рибачук, М. Стороженко.

Упродовж всієї історії розвитку монументального мистецтва були вироблені певні правила, що відрізняють саме професійну роботу та її результат – художній твір.

Створення монументального живопису передбачає володіння низкою професійних навичок, які набуваються студентами за окремими освітніми програмами, розробленими у фахових закладах освіти. Програми передбачають загально-теоретичну частину, практичну роботу та конкретні завдання з їх подальшою реалізацією у відповідних умовах на об'єкті.

Для виконання освітнього завдання застосовують поетапний підхід, що полягає: а) у вивченні об'єкта, б) у створенні ескізів, в) у перенесенні ескізного рішення на площину, г) доведення завдання до логічного завершення (технічне виконання).

Отже, на першому етапі здійснюється аналіз архітектурного об'єкта, включно із навколишнім середовищем, де має знаходитися монументальний твір, адже від того, як взаємодіють просторове середовище та твір мистецтва, залежить його зорове сприйняття. Взаємна гармонія, синтез, дозволяють їм збагатитися ідейно. Зазвичай, художник прагне досягти стилістичної відповідності твору до архітектури, форми та стилю споруди, щоб уникнути будь-яких неузгодженостей, що можуть руйнувати цілісність твору. Будівля, зокрема, визначає формат та пропорції майбутнього твору, адже на відмінну від станкового, у монументальному мистецтві художник не може довільно визначити такі параметри. Усі параметри об'єктивно визначаються місцерозташуванням, архітектурним та природним середовищем. Художні особливості монументального живопису: співмірність

архітектурного простору, урахування точок сприйняття, виразність, лаконічність чіткість композиції та малюнка, розмаїття просторової та колористичної побудови, акцентування значних кольорових мас, є загальними вимогами, які, однак, кожен автор вибудовує індивідуально, в залежності від свого художнього бачення.

Твори монументального мистецтва, настінні розписи (фрески, мурали, графіті) мають сталі композиційні принципи, які обов'язково враховуються при роботі над твором. Це – сприймання (розглядання) твору на значній відстані, де ретельного опрацювання набуває силует/контур, колір, колірна маса, зважаючи на просторову деформацію та вплив на живопис природних умов. На відстані, наприклад, силует та контур мають суттєве значення, в той час, як дрібні деталі не помітні. Колір та колірні маси (пляма) у композиції, розміщеній на вулиці, впливає на сприйняття глядача залежно від погоди, денного танічного світла, пори року тощо.

Важливим етапом роботи є створення лінійного та колірного ескізу композиції, що завершується обранням остаточної композиції та її затвердженням у якості зразка. Ескізна робота починається з фор-ескізу, тобто, «підескізу», своєрідної попередньої чернетки у вигляді низки варіантів формальних пропозицій вирішення ескізів. Часто — це малюнок без дотримання масштабу, швидка зарисовка вручну головної концепції твору без опрацювання деталей. У випадку замовлення, це — начерк зі слів замовника при першій зустрічі у вигляді своєрідного графічного завдання на проєкт. Для ескізу, що виконується на основі фор-ескізів, надалі мистець може вдатися до використання комп'ютера та спеціальних програм, оскільки є потреба зробити декілька варіантів малюнкових пропозицій для кожної ділянки, в тому числі здійснити спробу щодо стилістичного розмаїття рішень. На етапі ескізної підготовки остаточно формується і образно-сюжетне рішення твору, що є важливим аспектом монументального витвору.

Варто підкреслити, що монументальний твір — це твір публічний, тобто, такий, що активним співіснує із подіями, що відбуваються навколо. Від моменту свого виникнення монументальний твір порушував історично та суспільно важливі теми. Отже, традиційно він носить значний громадсько-політичний зміст, хоча подекуди, свідомо, він може мати «приціл» на суто декоративні якості, наближаючись до форми панно. Назагал, твір монументального мистецтва передбачає поєднання значного, з точки зору історії, або громадської думки, змісту, важливої для суспільства ідеї, героїзації образу. Так, ідеологічне спрямування та яскраві етнічні традиції втілює стінопис мексиканських художників 1920–1970-х рр. — Х.-К. Ороско, Д. Рівери, Х.-Д. А. Сікейроса, Р. Тамайо, Х. Г. Гальвана, М. Коваррубаса, К. Мерида, авторів унікальних настінних творів, сфокусованих на відображенні громадських та політичних повідомлень в рамках об'єднання країни після мексиканської революції. Створені як національні, соціальні та політичні послання на стінах громадських споруд Мексики, вони започаткували традицію, що вплинула на мистецтво Америки, зокрема виникнення

художнього руху Чикано, а, згодом, поширившись на країни всього світу.

В умовах російсько-української війни особливе місце у вітчизняному монументальному живописі належить творам патріотичного та антивоєнного спрямування. Своєрідна духовна зброя – монументальне мистецтво України – ідейно протистоїть російській окупації, розкриває факти безчинства російських військ, закликає волелюбні сили світу до єднання.

ВИСНОВКИ

Монументальний живопис, попри давнину свого походження залишається одним із актуальних мистецтв сьогодення. Будучи виразником важливих національних, соціальних, політичних тем, твір монументального мистецтва захоплює увагу значної аудиторії глядачів.

Виконання твору монументального мистецтва є тривалим і багатоетапним актом творчості. Підходи до виконання твору є критерієм його розподілу за формою на класичний (традиційний) та некласичний (стрітарт). В умовах воєнного стану монументальне мистецтво, сповнене духовно-патріотичного та волелюбного змісту, об'єднує не тільки український народ, а й всі прогресивні сили світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлова Р. Д., Петрук Р. І. Майстерня живопису та храмової культури: іконописний ряд Великодмитровицької церкви на Київщині : монографія. Київ: КНУТД, 2021. 152 с.
2. Складенко Г. Художник і город. Проблеми формування архітектурно-художественного ансамбля. Київ: Наукова думка, 1990. 104 с.
3. John F. Skott. *Latin American art*. Visual Art. Britannica. 2023. URL: <https://www.britannica.com/art/Latin-American-art/Indigenous-art-at-the-time-of-conquest> (дата звернення: 23.03.2023).

MYCHAILOVA R., PETRUK R.

A MONUMENTAL PAINTING WORK IN MODERN CONDITIONS: PURPOSE, CONTENT, EXECUTION

The results of the study of monumental painting as a type of urban art, its modern purpose and artistic content are presented. The purpose of the work is to find out the main parameters of a monumental work, to trace the peculiarities of its execution as a separate area of creativity. The peculiarities of the work method and the stages of the monumental work execution, its role in the exterior and interior are clarified. The origins of urban monumental art as part of the national, social and political movement of Mexico (the Chicano Art Movement) that spread throughout the world are revealed. Emphasis is placed on his spiritual-patriotic direction. It has been proven that in modern conditions, monumental art is divided into classical (traditional) and non-classical (street art) forms.

Key words: urban art, monumental work, mural, architectural environment, work method.